

200001

*Et urettferdig
oppgjør?*

En institusjon i langvarig
kamp for den historiske
sannhet avslutter
sin virksomhet

Artikkelen i denne brosjyre er hentet fra "Folk og Land" nr. 3/2003

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie (INO) har med sine forgjengere, Forbundet for Sosial Oppreisning (FSO) og Institutt for Samtidshistorie (IFS) bestått i over 50 år.

Instituttet avslutter snart sitt arbeide som har vært en kamp for sann opplysning om okkupasjonstiden, og tiden umiddelbart før og etter denne. Det har også vært en kamp for rettferdig behandling av en stor gruppe nordmenn som rettsstridig ble dømt for landssvik (Nasjonal Samlings medlemmer). Dette har i høyeste grad vært sabotert/sensurert i norske media.

For å kunne forstå INOs arbeide er det nødvendig å gå noe tilbake i historien og særlig vise hva Nasjonal Samling sto for under okkupasjonen av Norge 1940–45.

1. Før 2. verdenskrig

I den vestlige verden, og i høy grad også i Norge, var det i 1930-årene en meget utbredt frykt for at bolsjevikene/kommunistene i Sovjet-Samveldet ville overta makten i de europeiske land, ved hjelp av kupp, borgerkrig eller lignende (revolusjon). Det nasjonalistiske Tyskland var sterkt imot den bolsjevikiske aggressivitet.

I Norge var det spesielt Nasjonal Samling som forsøkte å vekke folket om faren fra øst. NS var et parti med et kristent grunnsyn og med en sterk norsk, nasjonal forankring. Lederen i NS var Vidkun Quisling, som kjente bolsjevismen fra innsiden, etter mange års hjelpearbeide i Russland, sammen med Fritjof Nansen.

Tyskland bad Polen om å få en korridor/passasje fra Tyskland til Øst-Tyskland. Polakkene avviste dette, til tross for kraftig press fra Storbritannia og Frankrike.

Den 1. september 1939 gikk tyskerne derfor inn i Polen. Den 3. september 1939 erklærte England og Frankrike krig mot Tyskland, og den 2. verdenskrig var i gang. Den 30. november 1939 gikk Sovjet – uten krigserklæring – inn i Finland og senere inn i de baltiske stater.

Etter disse alvorlige hendelser og dermed faren for at Norge kunne bli dratt inn i krigen, kom det stadig sterke anmodninger fra NS om å styrke den norske forsvarsmakt. Dette hadde NS krevet alt siden midten av nittenhundreogtredve-årene i tilslutning til sterke advarsler fra Vidkun Quisling om konflikten han så måtte komme. Det hjalp ikke. Vårt forsvar var i en elendig forfatning. En stortingsrepresentant fra Høyre karakteriserte det som “mord” å sende norske soldater i kamp med de våpen og det utstyr de hadde, og med bare 48–72 dagers rekrutt-tjeneste bak seg.

2. Våren 1940

Situasjonen mellom Tyskland og de allierte ble stadig mer tilspisset, med “Altmark-affæren” som klimaks. Engelske marineenheter gikk ut fra engelske havner for å besette strategiske punkter i Norge, og minela havstrekninger på Vestlandet. Tyske marinestyrker gikk ut i

samme tidsrom. Styrkene fikk føling med hverandre i rom sjø, og den engelske eskadren trakk seg tilbake. Dermed ble Norge okkupert av Tyskland, uten at det var et brudd på Folkeretteen, på grunn av de mange krenkelser av Norges nøytralitet som England hadde begått.

Verdensutviklingen tydet på at Norge *kunne* bli utsatt for en okkupasjon av en stormakt. Regjeringen mobiliserte ikke, trass i mange advarsler. Først da tyskerne sto i Norge ble det gitt ordre om mobilisering, men den skulle ikke skje før den 11. april!!! Da var allerede store deler av Norge okkupert. Kongen og Regjeringen Nygaardsvold flyktet fra Oslo den 9. april og fra Tromsø den 7. juli 1940, altså få dager før kapitulasjonen i Trondheim.

Kampene i Sør-Norge varte ikke lenge. I Nord-Norge var det trefninger til ut i juni 1940. Det må bemerkes at mange NS-medlemmer kjempet mot tyskerne våren 1940.

Den 10. juni 1940 kapitulerte alle norske styrker betingelsesløst. Tyskerne frigav da alle norske soldater som var tatt til fange. De frigav også alle offiserer – mot at disse ga sitt æresord på at de ikke ville gripe til våpen mot tyskerne eller deres forbundsfeller så lenge krigen varte.

3. Norge under okkupasjonen

Fra første dag av okkupasjonen forsto nordmenn at vi måtte komme til en ordning med okkupasjonsmakten for å gjøre det beste ut av situasjonen. Biskop Berggrav forsøkte å stoppe krigshandlingene. Det samme gjorde Vidkun Quisling ved allerede den 9. april om kvelden å danne en midlertidig regjering i stedet for den flyktede. Noen nordmenn tok opp forhandlinger med tyskerne, som da avsatte Quislings regjering som hadde eksistert i 6 dager.

Etter dette fikk vi Administrasjonsrådet (Fra 15. april 1940) med fylkesmannen i Oslo og Akershus, J. E. Christensen, som formann, og med rikskommisær Josef Terboven over seg. Rådet var et lydige red-

skap for rikskommisæren. I rådet var det ingen NS-medlemmer. Rådets medlemmer avgav, etter krav om dette, troskapsløfte til den tyske sendemann Braüer som i begynnelsen var det tyske rikets befullmektige. Løftet gjalt selvsagt også Terboven etter at han kom til Norge. (Vidkun Quisling avga ikke noe som helst løfte til Tyskland, etter at han den 1. februar 1942 overtok som ministerpresident). Administrasjonsrådet ble avskaffet 25. september 1940.

Fra medio juni 1940, frem til 25. september samme år, hadde det vært forhandlinger mellom Stortingets Presidentskap og okkupasjonsmakten om et Riksråd. Forhandlingene strandet i september 1940. Vi fikk da Terbovens tale, der han bl.a. uttalte: “Veien til Norges selvstendighet går over Nasjonal Samling”.

Den 25. september 1940 utnevnte Terboven et Kommisærisk Stadsråd. Vidkun Quisling var ikke med her heller, men 10 av de 13 statsrådene var NS-medlemmer.

Den 1. februar 1942 ble den nasjonale regjering oppnevnt, og Vidkun Quisling tiltrådte som ministerpresident.

De tyske soldater var meget disiplinerte, vennlige og rolige. De ble mottatt i mange norske hjem, særlig i Nord-Norge, der mange nordmenn hadde fryktet en Sovjetisk innmarsj. Det ble mange forelskelser med norske jenter. Overgrep eller forbrytelser fra tyske soldaters side forekom nesten ikke. Det var i de første par år en mild okkupasjon. I forhold til mange andre lands okkupasjoner, både under og etter den 2. verdenskrig, var denne okkupasjonen den rene søndagsskole.

Som nevnt tidligere ble det arbeidet energisk på det politiske plan for å føre landet mest mulig trygt gjennom krigstiden. Forhandlinger med okkupasjonsmakten ble ført av NS-folk og mange andre. Selv om det var sterk politisk uenighet om hva som tjente Norge best, var det relativt rolig i landet. Folket gikk hurtig i gang med gjenoppbyggingen av det (forholdsvis lite) som var blitt ødelagt under krigshandlingene. Nasjonal Samling tok med stor kraft opp arbeidet med å normalisere samfunnslivet.

Arbeidet kom hurtig i gang i tilnærmet normal gjenge. Det var ingen arbeidsledighet. Det ble bygget veier og fullført jernbanestrekninger (Nordlands- og Sørlandsbanen). Godt over 150.000 mennesker tok frivillig arbeide på tyske anlegg.

Næringslivet var hurtig i nesten normal gjenge, men med enkelte restriksjoner. Den offentlige forvaltning var i full virksomhet noen uker etter 9. april.

Matvaresituasjonen var vel det vikstigste, etter at England og Frankrike allerede fra april 1940 blokkerte all innførsel til Norge. Vårt land kunne ikke på langt nær brødfø seg selv. Men Vidkun Quislings regjering oppnådde en svært gunstig forsyningsavtale med okkupasjonsmakten, en avtale som ingen annen okkupert stat hadde maken til.

Norges Arbeidstjeneste ble hurtig og effektivt aktivisert innen landbruket, ved innvinning av ny dyrkningsjord. Stort arbeide ble gjort innen skogbruk, veibygging m.m.

Sosialpolitikken ble meget godt ivaretatt.

Arbeidsløsetrygden ble utvidet.

Alderstrygden ble forbedret.

Husmorhjelp kom i gang.

Barnetrygden, som det hadde vært pratet om i åresvis, ble gjennomført fra 1. 1. 1945 etter langvarig tysk motstand.

Krigspensjonering ble vedtatt, og det ble sørget for hyre-utbetaling til familiene til sjøfolk i fart på *alliert* side.

Det enorme området Njardarheim Veidemark i Setesdal ble innkjøpt av Staten, som det første vernede fri-område

Idretten overvant skillet mellom "borgerlig" og "arbeider-idrett". Det ble drevet idrett i de fleste grener, selv om deltakelsen ble boycottet av motstandsbevegelsen.

Fotballtipping ble startet opp i begynnelsen av okkupasjonstiden. Postgiro, som var innført i flere europeiske land, ble satt i gang i Norge i 1943.

Folkehelsen generelt ble høyt prioritert. Derfor var det norske folks generelle helse meget god etter krigsslutt. Av nyere ting ble skjerm-bildefotografering satt i gang (kfr. tuberkolose). Også kulturlivet fungerte meget bra på de fleste områder, trass i den unormale situasjonen.

Bl.a. ble en teaterskole satt i gang.

Det vil i denne omgang føre for langt å komme mer inn på Nasjonal Samlings positive arbeide for det norske folk under okkupasjonstiden.

I de 2-3 siste år av okkupasjonen ble det tiltakende uro i landet. Blant dem som ble forledet til å tro at tyskerne folkerettsstridig invaderte landet, var det enkelte som begikk ulovlige (illegale) handlinger, som sabotasje og mord.

Dette førte til at okkupasjonsmakten gikk til represalier. Represalier er etter folkeretten, i mange tilfeller, *lovlige*. Men, okkupasjonsmaktens sivile styre ble ledet av rikskommisær Josef Terboven, og han gikk ofte for langt, og ulovlig, i sine represalier.

Det folk flest i Norge ikke vet, er at NS med Vidkun Quisling i spissen, i mange tilfeller kjempet innbitt mot Terbovens maktbruk. I blant var kampen vellykket, i blant var den mislykket. Det gjalt både frikjennelser, løslatelser og benådnings.

Et problem var det også at mange norske offiserer brøt eden om ikke å motarbeide tyskerne, og de fleste ble dermed arrestert og sendt til leir i Polen, hvor de for øvrig ble meget godt behandlet.

Sovjet gikk inn i Norge høsten 1944. Finnmark og deler av Troms fylker ble evakuert av tyskerne på folkerettslig lovlig måte. Her gjorde

NS og AT en stor innsats ved å hjelpe sivilbefolkningen under de vanskelige forhold.

Under hele okkupasjonstiden hadde Vidkun Quisling og NS forsøkt å få en fredsslutning med tyskerne. Stundom så det rimelig bra ut. Men dette målet ble aldri nådd.

Spesielt var forholdet til rikskommisær Terboven vanskelig. Han var en brutal type. Quisling og hans ministre fikk mye motstand fra ham. Ikke minst gjalt det i kampene som ble ført om studentene. (forvisning til Tyskland), og lærerne (forvisning til Kirkenes).

Kirkekampen kom for alvor etter at Terboven under riksakten på Akershus festning den 1. februar 1942 rettet sterke personlige angrep mot Biskop Berggrav og sørget for at han ble gitt husarrest.

I disse vanskelige saker – og som generell holdning – arbeidet Vidkun Quisling og NS for en mest mulig forsonlig holdning. Men man var på den ene side bundet av en okkupasjonsmakts folkerettslige lover, og på den andre side de overgrep på disse lover som okkupasjonsmakten begikk.

4. Rettsbruddet i 1945

Etter okkupasjonens opphør i mai 1945 trådte den såkalte Landssvikanordningen i kraft. Den ble laget i London i desember 1944, men ble hemmeligholdt i månedsvis, også etter 8. mai 1945.

Med hjemmel i den anordningen ble NS-medlemmer dømt til fengsel, økonomisk inndragning, utelukket fra arbeidsliv og foreningsliv, mistet stemmerett osv. osv. Og det værste: NS-medlemmene ble beskylt for å ha begått landsforæderi! Etter det som er nevnt foran, er denne beskyldning helt feilaktig og ytterst sårende. NS, med Vidkun Quisling i spissen gjorde hva de kunne for å berge det norske folk ut av en på mange måter vanskelig situasjon. De styrte Norge så godt at vi, etter Danmark, hvor konge og regjering ble i landet og fortsatte sitt normale virke inntil august 1943, var det land som kom best gjennom

okkupasjonen av de land som var okkupert av tyskerne i den 2. verdenskrig.

NS-medlemmene ble dømt etter landssvikanordningen. Den var ulovlig:

For det første hadde den rømte Konge og Regjering ingen rett til å gi lover.

For det andre var landssvikanordningen ikke bekjentgjort, slik som lover skal bekjentgjøres.

For det tredje hadde landssvikanordningen tilbakevirkende kraft, hvilket er grunnlovsstridig.

Elverumsfullmakten, som ofte er påberopt som rettsgrunnlag for Regjeringen i London 1940–45, har aldri eksistert. Stortinget hadde heller ikke adgang til å gi en slik fullmakt, om det skulle ha ønsket det.

Etter provisorisk anordning av 3. oktober 1941 kunne dødstraff anvendes der hvor det tidligere var adgang til å idømme livsvarig fengsel. Denne anordningen var like ulovlig som landssvikanordningen.

At forhold omkring landssvikanordningen og dommer som ble avsagt på grunn av den, er ulovlige, er uttalt av mange jurister allerede mens landssvikoppgjøret foregikk. Her nevnes bare én av dem: Professor dr. juris., Jon Skeie rettet et voldsomt angrep på hele rettsoppgjøret og underkjente dettes juridiske grunnlag.

5. Kampen for sannheten

Med grunnlag i blant annet det foran nevnte har INO og dets forløpere, umiddelbart etter okkupasjonens slutt tatt opp kampen for å få frem en mer sann historie om okkupasjonstiden. Meget kort kan her nevnes noen få, viktige eksempler:

Svenskeutredningen

“Institutet för Offentlig och Internationell Rätt” nøt og nyter stor

anseelse. Da Nygaardsvolds-regjeringen vant kampen mot tyskerne om råderett over norske skip i Sverige, på grunnlag av Instituttets utredning, ble det godtatt. Da Instituttet kom med sterke angrep på rettsoppgjøret i Norge, var det uten interesse for norske utredninger.

Gi oss rettstaten tilbake

Et skrift fra Forbundet for Sosial Oppreisning, sendt til Stortinget 20. mars 1950. Ingen respons.

Henvendelse til forfattere og forlag fra Forbundet for Sosial Oppreisning om 5 lærebøker i historie for folkeskolen, ble gjort. Direkte feil ble påpekt. Ingen reaksjon!!!

Henvendelse til forfattere og forlag 1995–1998

En INO-gruppe gjennomgikk 4 lærebøker i historie for videregående skole og påpekte direkte feil eller mangler i disse. Noen forfattere og forlag lovet å ta hensyn til dette i nyere utgaver. Det er nesten ikke fulgt opp!!!

Henvendelse til bispene 26. mars 2002

Henstilling om en vurdering av Biskop Berggravs ondsinnede hefte "Folkedommen over NS". Ingen samlet reaksjon!!!

Henvendelse til Stortingets presidentskap 15. april 2002

Henstilling til Stortinget om å oppnevne et utvalg til å granske det norske rettsoppgjøret etter 2. verdenskrig. Svar: "Kopi av vårt brev sendt til Stortingets partigrupper". Senere er intet skjedd!!!

Innleggene i pressen

Med godt kjennskap til tidl. NS-medlemmer som har sendt artikler til pressen, vil jeg anslå antall avvisninger til ca. 95%, i norsk presse som helhet!!!

INO, og instituttets forløpere, har helt siden 1947 og til dags dato utgitt *tre aviser* som alle har påpekt det ulovlige rettsoppgjøret i 1945. Det har også i en mengde artikler vist overgrep mot tidligere NS-

medlemmer. Det er stadig i disse aviser, opplyst om Nasjonal Samlings kamp *for* norsk selvstendighet og frihet, skrevet om Nasjonal Samlings kamp for en rolig okkupasjon, Quislings kamp mot rikskommisær Terboven, osv. osv.

Fra oktober 1947 til mars 1949 het avisen "Skolenytt", fra mars 1949 til november 1952 het den "8. mai". Fra november 1952 til dags dato heter avisen "Folk og land".

Ovennevnte aviser er blitt sendt til landets andre aviser, til landets biblioteker, til kjente politikere m.m.fl.

Bøker med positiv omtale av Nasjonal Samlings arbeide er sendt til landets biblioteker og til en del aviser.

6. Epilog

Det ovenstående viser noe av den vanskelige tid vårt folk gjennomlevde i 1940–45.

Det viser også noe av det store arbeide som Nasjonal Samling i samme tidsrom utførte for vårt folk, trass i mye motgang både fra okkupasjonsmakten og dens motstandere. Likevel ble resultatet at NS-medlemmer, urettferdig og ulovlig, ble dømt til meget strenge straffer, og ble utsatt for hån, nedverdiggelse, utestengning osv. osv. Den urettferdige behandling som NS-medlemmene måtte gjennomgå og den fortvilelse og nød som dette medførte har til denne tid (2003) hatt sine sørgelige ettervirkninger.

Likevel: Straks etter okkupasjonens opphør, tok en del av de tidligere NS-medlemmer og en del andre opp kampen for sannhet og oppreisning (se foranstående). Det er vel et bevis på at de mente at de var dømt for noe de ikke hadde gjort og hadde ingenting å skjule. Arbeidet gikk gjennom de tidligere nevnte organisasjoner, FSO, IFS, INO og avisene "Skolenytt", "8. Mai" og "Folk og Land".

Dette er nå historie, men over hele landet er det "kjempere" som fortjener både takk og medalje.

Jeg vil ikke her nevne navn. Så mange har lagt ned tid og krefter etter

evner og anledning. Samlet er det årsverk på årsverk uten annen belønning enn vissheten om å bidra til sannhet og viten. Det gjelder så vel våre egne som den lange rekke av historikere, jurister, forfattere og andre samfunnsengasjerte som har bidradd som skribenter og debattanter. Jo, vi bør nå kunne, via eteren, gi hverandre hånden fra landsende til landsende med takk for god jobb. En spesiell takk må jeg som avtroppende formann rette til staben på kontoret. De fleste av dem har gjennom år, uten vederlag, bidradd i administrasjonen med stort og smått, alltid til tjeneste, alltid med godt humør. Tilslutt en honnør til alle dem som trofast gjennom alle år har bidradd økonomisk med kontingenter, abonnementer og gaver.

Vi kan alle si at vi har satt vår ære i å være tro mot den saken vi kjempet for. Vi forsto vår tid og ville det gode. Vi ville ha et Norge med orden, rettferd og fred!

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Helge M. Sæther

Styreformann

Artikkelen i denne brosjyre er hentet fra "Folk og Land" nr. 3/2003